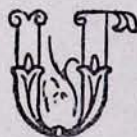

ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

ԱՐԵՎԱՇՈՂ ԵՐԿՐԻ ԱՐԵՎԱՎԱՌ ՆԿԱՐԻՁԸ

(Ժողովրդական Եկարիչ Մարտիրոս Սարյանի
ծննդյան 75-ամյակի առթիվ)

Այրամուտը մոտենում է: Վրա է հասնում Երևանի ամառային սքանչելի երեկոն: Վառ արևը դեռևս ցերեկվա պես այրում է, սակայն քիչ առաջ տեղացած կարճատև հորդ անձրևը արդեն զովացրել է մայրաքաղաքի բարեղարդ, մաքուր փողոցները: Զրի կաթիլները սկսել են շողշողալ ծառերի խիտ սաղարթների վրա: Փչում է ամառային օրվա այդ ժամերի համար սովորական երևանյան քնքուշ, զով քամին: Ներծծված Սևանի սառնորակ ջրերի, Գեղամա զմրովստյա սարալանջերի զովությամբ, նա քմահաճորեն շոյում է ուրախ երևանցիների զգեստները, մազերը, որոնք աշխատանքային օրից հետո դուրս են եկել փողոց զբոսնելու: Ամենուրեք տիրում է բերկրալի աշխուժություն. ամեն կողմից լսվում են աշխույժ խոսակցություններ, խինդ ու ծիծաղ, երաժշտություն:

Եվ ահա, հանկարծ, Օպերայի շենքի մոտով անցնող մարդկանց մեջ շշուկ է տարածվում. մարդիկ կանգ են առնում և ուշադիր նայում անցնող երկու պատկառելի անցորդների, որոնք թևանցով քայլում են փողոցով: Ուլքե՛ր են նրանք, ինչո՞ւ են նրանք գրավում անցորդների ուշադրությունը:— Նրանցից մեկը գեղանկարչության պոետ Մարտիրոս Սարյանն է, իսկ մյուսը՝ պոե-

զիայի նկարիչ Ավետիք Իսահակյանը, որոնք հավասարաչափ սիրված են բոլորի կողմից: Հայկական կուլտուրայի այդ երկու խոշորագույն ներկայացուցիչները, ինչ-որ հանդիսավորությամբ, քայլում են դեպի Օպերա: Նրանք՝ այդ երկու ականավոր մարդիկ, հայրենի կառավարության այդ երկու հեղինակավոր անդամները, քայլում են իրենց հարազատ հողի վրա հաստատուն քայլերով, այն հողի, որի փառքը նրանք բարձրացրել են իրենց երգած ու նկարած Մասիսից ու Արագածից էլ վեր:

Դեմ-հանդիման եկող մարդկային հոսանքը հաճոյակամորեն նրանց առաջ ընկրկում, ճանապարհ է տալիս:

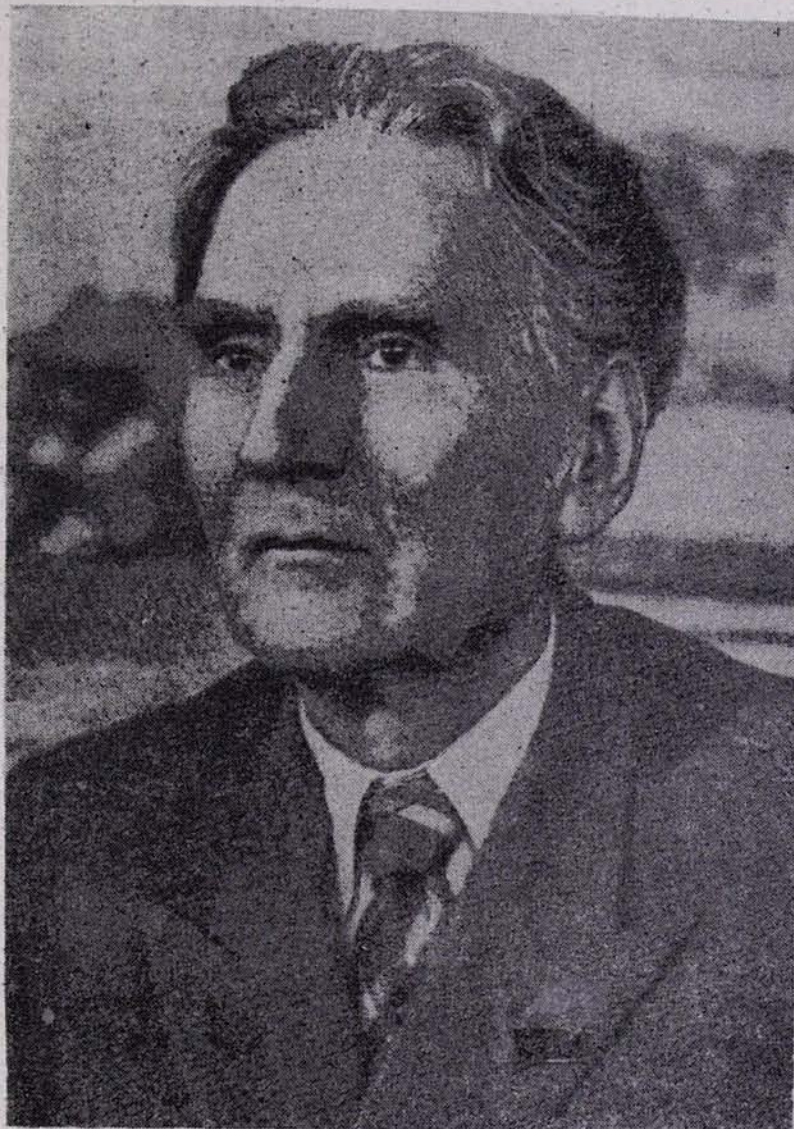
Երկու բարեկամները՝ գույների կախարդը և խոսքի հմայիչ վարպետը գնում են Պետական օպերայի թատրոնը՝ ժողովրդական նկարիչ Մարտիրոս Սարյանի երջանիկ ծննդյան 75-ամյա հորելյանական հանդեսին ներկա լինելու:

Թատրոնի հսկայական հանդիսասրահը լեփ-լեցուն է: Այստեղ են հավաքվել մայրաքաղաքի առաջավոր գիտնականները, գրողները, նկարիչները, կոմպոզիտորները, ճարտարապետները և գիտական ու հասարակական այլ կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ:

Գեղեցիկ զարդարված բեմում, նախագահության շարքում, նստած են կուլտուրայի մինիստր Անդրանիկ Շահինյանը, ակադեմիկոս-բանաստեղծ Ավետիք Իսահակյանը, ժողովրդական արվեստագետ-քանդակագործ

փոխ նախագահ Մկրտիչ Ներսիսյանը և հեղափոխական ռեսպուբլիկաններից ժամանած բազմաթիվ անվանի հյուրեր:

Հանդիսականները բուռն և երկարատև օվացիայով են դիմավորում բեմում երևացող

Ժողովրդական նկարիչ Մարտիրոս Սարյան

Արա Սարգսյանը, Հայաստանի Նկարիչների միության նախագահ Գաբրիել Գյուրջյանը, Նկարիչների միության պատասխանատու քարտուղար Էդվարդ Իսաբեկյանը, գրողներ Նաիրի Զարյանը, Ստեփան Զորյանը, Արագին, ՍՍՌՄ ժողովրդական արտիստ Վաղարշ Վաղարշյանը, Գիտությունների ակադեմիայի

Թանկագին հոբելյարին՝ Մարտիրոս Սարյանին:

Նկարչուհի Հռիփսիմե Սիմոնյանը և քանդակագործ Թերեզա Միրզոյանը հոբելյարին մատուցում են կարմիր վարդերի մի մեծ փունջ: Քանդակագործ ամուսիններ Կարո Մեծանությունը և Էդգա Աբրահամյանը մա-

տուցում են իրենց ձեռքով քանդակած մի գեղեցիկ մեղալ՝ հորեկարի նկարով։ Ծարտարապետները մատուցում են գեղեցիկ ու խոշոր մի վազա։ Մատուցվում են բազմաթիվ այլ նվերներ ևս։

Կուլտուրայի մինիստր Անդրանիկ Շահինյանը, ներածական խոսքով, բաց է անում հանդիսավոր ժողովը։

Մարտիրոս Սարյանի կյանքի ու գործունեության մասին զեկուցման համար խոսք է տրվում Պետական պատկերասրահի դիրեկտոր Ռուբեն Պարսամյանին։

Մարտիրոս Սարյանը ծնվել է 1880 թվականին Նոր-Նախիջևանում, աշխատավոր գյուղացու ընտանիքում։ Վաղ հասակից զբիւծվելով հորից, նա ապրում է իր մեծ եղբոր՝ Հովհաննեսի խնամակալության ներքո։ Արդեն իսկ դպրոցական գրասեղանից, ապագա նկարիչն արտակարգ ընդունակություններ է ցուցաբերում նկարչության մեջ։ Երեխայի հարազատները որոշում են նրան տալ նկարչական կրթություն։ 1897 թվականին կոնկուրսի քննությունները փայլուն կերպով հանձնելուց հետո, Սարյանն ընդունվում է Մոսկվայի նկարչական, ճարտարապետական և քանդակագործական բարձրագույն դպրոցը, — այն հռչակավոր դպրոցը, որի անվան հետ կապված են ռուսական ռեալիստական արվեստի այնպիսի ականավոր դեմքեր, ինչպիսիք են՝ Ա. Սավրասովը, Վ. Պոլենովը, Վ. Մակովսկին, Վ. Սերովը և ուրիշները։

1901 և 1902 թվականներին, արձակուրդների ժամանակ, Սարյանը գալիս է առաջին անգամ Հայաստան և նկարում հարազատ բնության իր առաջին պեյզաժները։

Ուսման դասընթացը գերազանց ավարտելուց հետո, Սարյանը թեկնդարում է նկարչի ինքնուրույն ուղին։ Արևի լույսով և արևելյան կոլորիտով տոգորված նրա վառ փայլուն նկարները հիացմունք են առաջ բերում Մոսկվայի առաջավոր նկարիչների շրջանում։

Իր Հայրենիքին ծառայելու բուռն ձգտումով համակված, Մարտիրոս Սարյանը 1921 թվականի օգոստոսին, իր ընտանիքի հետ միասին, տեղափոխվում է Երևան ու գործուն մասնակցություն ունենում նկարչական դրպրոցի, թանգարանի, հին հուշարձանների կո-

միտեի և այլ կուլտուրական ձեռնարկների կազմակերպման գործում։

Հարազատ հողի վրա սկսվում է նկարչի ստեղծագործության նոր, առավել բեղմնավոր ժամանակաշրջանը։

Տարեցտարի ավելի ու ավելի փայլուն կերպով նա ստեղծում է իր սիրեցյալ Հայրենիքի բնությունը պատկերող հիանալի կտավներ, ստեղծում է մեր Հայրենիքի ականավոր գործիչների, այն է՝ Գարեգին Լևոնյանի, Արուս Ոսկանյանի, Վահրամ Փափաղյանի, Միքայել Մանվելյանի, Հասմիկի, Նդիշ Զարենցի, Ասքանազ Մռավյանի, Ալեքսանդր Թամանյանի, Ավետիք Իսահակյանի, մարաշախտ Բաղրամյանի, ծովակալ Իսակովի և ուրիշների դիմանկարներից կազմված մի հիանալի պատկերասրահ։

Իրան, Եգիպտոս, Թյուրքիա, Հունաստան, Իտալիա և այլ երկրներ կատարած նրա ուղեվորուկություններն էլ ավելի են ընդլայնում նրա հարուստ նկարչական մտահորիզոնը։ Նրա ստեղծած շարունակ նորանոր աշխատություններն ավելի են մեծացնում նրա հռչակը։

Մեր մեծանուն նկարիչը միաժամանակ լավ հասարակական աշխատող է։ Երկար տարիներ նա նախագահ է Հայաստանի նկարիչների միության։ Նա հանդիսանում է նաև ՍՍՌՄ նկարիչների միության կազմկոմիտեի անդամ։ 1947 թվականին ընտրվել է ՍՍՌՄ նկարչական ակադեմիայի իսկական անդամ։

Սովետական Միության կառավարությունը բարձր գնահատելով Մարտիրոս Սարյանի աչքի ընկնող ծառայությունները, երկու անգամ նրան պարգևատրել է երկրի բարձրագույն պարգևով՝ Լենինի շքանշանով։ 1954 թվականի մարտի 14-ին Սարյանը երրորդ անգամ է, որ միաձայն ընտրվում է ՍՍՌ Միության Գերագույն Սովետի պատգամավոր։

Մոսկվայի մեծ թատրոնում Ալեքսանդր Սպենդիարյանի «Ալմաստ» օպերայի բեմադրությունը ձևավորելու համար, որ ընդհանուր հիացմունք առաջ բերեց, Սարյանն արժանացավ Ստալինյան մրցանակի։

«Սարյանը ազգային կոլորիտի նկարիչ է։ Նրա արվեստի արմատները սուզվում են մեր

հին արվեստի մեջ՝ Սակայն, հրե օտարը հիանում է մի ուրիշ ժողովրդի արվեստով, հասկանում է, գնահատում և սիրում, ապա այդ արվեստն անվիճելիորեն դառնում է համամարդկային։ Մարտիրոս Սարյանի արվեստը բովանդակ աշխարհին է, սիրելի է բոլորին», — գրում է մեր բոլորին սիրելի Վարպետը՝ Ավետիք Իսահակյանը։

«Սրտանց սիրում և խորապես հարգում եմ Հայաստանի խոշորագույն և Սովետական Միության մեջ առաջավոր նկարիչ Մարտիրոս Սարյանին՝ նրա կենսահորդ արվեստի վառ օրինակի համար», — գրում է հայտնի ակադեմիկոս Իգոր Գրաբարը։

Արևաշող Հայաստանի մեծ նկարչի մասին հիացմունքով են խոսել նաև ուկրաինական խոշորագույն ռեժիսոր Դովժենկոն, ռուս ակադեմիկոս-նկարիչ Պլատովը, խոշորագույն ռուս արտիստներ Նեժդանովան, Պիրոգովը, վրացի նկարիչ Ուշա Չապարիձեն և բոլոր նրանք, որոնց համար ընդհանրապես թանկ է գեղեցիկը և ազնիվը։

Սարյանի 75-ամյակի կապակցությամբ հորեկանական հանձնաժողովի հասցեով Սովետական Միության զանազան ծայրերից՝ կոլտուրայի, գիտության, գրականության, արվեստի զանազան ականավոր գործիչներից ստացվել են հարյուրավոր ողջույնի նամականեր և հեռագրեր։

Մեր ժամանակի խոշորագույն նկարիչներից մեկի՝ մեր թանկագին հայրենակից Մարտիրոս Սարյանի ծննդյան 75-ամյակին նվիրված այդ երեկույթը անցկացվեց չտեսնելիս խանդավառությամբ։

Ժողովրդական նկարիչ Մարտիրոս Սարյանը լավագույն բարեկամն է նաև մեր Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի։ Նա, վերջերս, Ավետիք Իսահակյանի հետ հաճախ է լինում Էջմիածնում՝ Տաճարի վերանորոգման աշխատանքներին ընթացքն անձամբ դիտելու և շինարարներին ու որմանկարիչներին խորհուրդներ տալու համար։ — Եվ դա հասկանալի է. ուրիշ էլ ովքե՞ր, եթե ոչ հայկական արվեստին լավագիտակ այդ երկու անձնավորությունները, այդ մեծ հայրենասերները պիտի սրտացավեին և գուրգուրանքով հետևեին հնագույն ճարտարապետական այնպիսի մի հուշարձանի, աղգային այնպիսի մի շնաշխարհիկ կոթողի վերանորոգման աշխատանքներին, ինչպիսին Էջմիածնի Մայր Տաճարն է։ Ուրիշ էլ ովքե՞ր, եթե ոչ Մարտիրոս Սարյանը, վրձինի այդ հոյակապ վարպետը, պետք է հետևեր հմայիչ Նաղաշ Հովնաթանի սքանչելի որմանկարների վերականգնման աշխատանքներին։

Ամբողջ հոգով, ամբողջ սրտով ցանկանում ենք Մարտիրոս Սարյանին երկար կյանք, արգասավոր աշխատանք՝ ի փառս օրավուր աճող, օրավուր ծաղկող մեր լուսաշող մշակույթի։

Ս. ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

